

Književna poročila.

Pavel Golia: *Pesmi o zlatolaskah*. V Ljubljani, 1921. Založila «Slovenska Matica». Izredno izdanje. 92 strani.

Angleški kritik in pesnik Matthews Arnold je dejal nekoč, da je človeška zavest podobna reki, v kateri se zrcalijo samo tisti bregovi, mimo katerih teče, drugi pa ne. Tako se zrcalijo tudi v pesnikovi duši samo doživljaji, ki so — preživljeni — postali sestaven del njegove individualnosti.

2.61 Čital sem par kritik o Golievih pesmih in se jim — po izkušnjah z veliko večino slovenske kritike — nisem prav nič čudil. Saj je samo ob sebi umevno, da so vse prezrle zgoraj navedeno, tako jasno osnovno resnico, ki je pač ne bi bilo treba šele posebej omenjati. Toda pri nas je že tako. Kadar izide nova zbirka pesmi in jo dobi recenzent v roke, je njena usoda že zapečatená — kajti recenzent ima že a priori ustvarjene neizpremenljive nazore o poeziji, o jeziku, ritmu, o dovoljenem in nedovoljenem itd., in če knjiga vsaj navidezno ne odgovarja gotovim trditvam, je slaba in se zavrže ali pa — kar se tudi prav pogostokrat dogaja — opravi recenzent s par vljudnimi frazami svojo dolžnost. In le redkokdaj se pripeti, da se kritik spomni, da to, kar ima pred seboj, niso samo lepe ali grde, zvenceče ali neprijetne besede, ampak da je vse to izliv življenja, da ima vsaka stvar svoje vzroke in povode, da je pesem kos resničnosti, ki se je skristalizirala v verzih. Kakor vsakdo drugi, je tudi pesnik človek, in kar ima povedati, je človeško. Treba je samo vprašati, kaj je hotel povedati; v to svrhu pa je treba stopiti na njegova lastna tla. In potem šele prihaja vprašanje, kako je to povedal in ali je dosegel to, kar je hotel.

Ni mi znano, kdaj so nastale vse te Golieve pesmi. Večina nosi izrazito ruski pečat. In ta znak je ključ k razumevanju zbirke. Pisal jo je mlad človek-vojak, ki ga je usoda vrgla v vrtinec ruskega velikomestnega življenja med svetovno vojno. Rusko življenje! Ko smo poznali Rusijo samo iz romanov, smo si jo predstavljali povečini pač precej naivno; edini Dostojevskij nam je dal slutiti, da je prava Rusija obenem bleščeča in strašno mračna. Ko pa smo jo sami spoznali, je bila njena resničnost samo še strašna, nerazrešna uganka. Uganka je bila za nas tudi njena erotika, erotika v literaturi in v življenju, erotika, ki tli v najnižjih globinah in se vendar obdaja z bleskom kozmične mistike. Ta tajinstveni blesk mistike je pač glavna razlika med poglavjem o «Damah s kamelijami» iz Pariza in o damah v Petrogradu, Moskvi, Odesi... In venec, utrgan na močvirnem vrtu teh erotičnih lilij, so predvsem tudi Golieve «Zlatolaske».

Ne spuščam se v razmotrivanja o tem, ali je mistika pri zlatolaskah vselej upravičena ali ne. Jaz sam za svojo osebo dvomim o odkritosrčnosti te sentimentalnosti, tudi če je ruska. Smatram jo za eno iz protiuslug, ki jih dela literatura življenju v zahvalo za dostavljanje obile snovi. Razumem pa jo, ker je v novejšem času tako ruska, kakor je ruska step ali trojka. Ali je torej čudno, da je segla tudi slovenskemu vojaku v srce, ko ga je potegnilo rusko življenje v svoj vrtinec? Seveda, kak' slovenski kritik po poklicu bi dejal, zakaj nam ne poje o drugih stvareh? Zakaj ne prepeva rajši o slovanskem bratstvu, o vojaških pohodih, o revoluciji, skratka — o aktualnih predmetih? (Ne mislite, da takšnih zahtev ni čitati v naših modernih kritikah!) Toda, kako naj zrcali reka bregove, mimo katerih ne teče?

x

Književna poročila.

x

Golieva knjiga hoče govoriti predvsem o doživljajih, ki jim je ime «zlatolasko». In v pesmih je vse, kar so mu ti doživljaji dali sladkega in grenkega. Residuum vsega tega doživetja pa je — čisto naravno — samo grenak. Samo v grenkobo more izzveneti sleherno razkošje, ki ni nič drugega, kakor slastno uživanje. In tudi njegova globina ne more biti velika. Kakor hitro se ga dotakne hladna, trezna misel, kakor hitro se razvije v duši globlje čuvstvo, se slast razprši v to, kar je v resnici:

«Vesele, potnik, ni vesti,
veselja na tem svetu ni,
pijanost le je in strasti.»

(Potnik in Zlatolaska.)

Očitati so Golii blasfemičnost, ker piše z eno potezo besedi Zlatolaska in Bog. Tudi meni se zdita ta dva pojma tako inkongruentna, da jih v takšni zvezi nikakor ne morem priznati. Dostojevskij je sicer odkril tudi v Zlatolaskah božanstvenost, toda to je čisto nekaj drugega. Njegov končni problem je bil globoko etičen. Sama beseda Bog, ki vpliva v takšni zvezi samo kot dekoracija, pa razkošju samemu še ne daje globine. Zdi se mi pa, da pri tem krivda ne zadene toliko Golie samega. Tudi to je ruski vpliv, sicer ne vpliv klasičnega ruskega slovstva, ampak ruske epigonske literature, procvitajoče tam, kjer cveto tudi zlatolasko in odkoder ni več daleč do romanov gospe Vjerbicke.

Toda delal bi zbirki krivico, ko bi jo sodil samo po teh pesmih. V zbirki so pesmi, v katerih ni te neharmoničnosti in ki zvenijo s polnim akordom in so priproste in odkritosrčne kakor narodne pesmi, n. pr. «Vojščakova pesem», «Pisma», «Zapuščena», «Pismo s fronte».

Marsikaj zveni kakor nezaveden spomin na Župančiča; na par mestih se človek nehote spomni ruskega jezika. In zdi se mi, da so se takšne besede, kakor n. pr. eksprincesa, rodile kje v vojaškem miljeju. Oficirski stan pesnikov se je sploh včasih prav jasno zaznačil v posameznostih, v dikciji, pa tudi v celotnem pojmovanju in obravnavanju predmetov in doživljajev. Tupatam je par besed preveč; intuicija se ni dala disciplinirati. V celoti pa je ravno dikcija izrazita in močna in oster je pesnikov čut za ritmiko. Ravno s svojim smislom za ritem se Golia jako ugodno razlikuje od marsikoga od naših «najmlajših». Oblika v umetnosti ni postranska stvar, ampak je ravno tako bistvena kakor vsebina.

Zbirka je za naše slovstvo zanimiv dokument duševnega življenja tekom svetovne vojne. Krog njenih snovi je sicer ozek. Toda tega se je pesnik tudi zavedal in je knjigo naslovil: «Pesmi o zlatolaskah». Da, pesmi o zlatolaskah, — več tudi sam ni hotel. To je tudi kos življenja; in kar je tukaj podal dobrega, bo ostalo. O sebi lahko pove z Boileau-om:

«Ma pensée au grand jour partout s'offre et s'expose,
Et mon vers bien ou mal, dit toujours quelque chose.»

V. Molè.

Gogolj: Revizor. Komedija v petih dejanjih. Preložil Ivan Prijatelj. Gledališka knjižnica I. V Ljubljani 1921.

Revizor ni komedija, temveč je satira. Poznam drugo komedijo iz istega ruskega življenja in z isto vsebino — «Vrtoglavce» —, ki jih je pisal tujec, neprizadet človek, zato so lahko ostali komedija. Revizor pa je satira na rusko družabno življenje, ki po nekod prehaja v karikaturu. Oboje izvira iz tega, ker je Gogolj prizadet človek. Tisto, kar daje «komediji» njen poseben satiričen